

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ ТА ЗАХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Степанова Т.В. к.ю.н., доцент кафедри адміністративного та господарського права

Порушена проблема має суттєве теоретичне та практичне значення, оскільки метою застосування запобіжних заходів та заходів до забезпечення позову є гарантування можливості виконання рішення господарського суду після його прийняття.

Деякі аспекти вжиття таких заходів досліджувалися у роботах

Н.Клімова, М. Кобця, Р. Лівшиця, В. Нікітинського, П. Стависького та ін.

Одразу слід зауважити, що, наприклад, у кримінальному процесі

більшість дослідників висловлюється за виховний характер запобіжних заходів та заходів до забезпечення позову. Однак, на думку, ' автора, доречно погодитися з В.М.Савицьким щодо того, що виправляти та перевиховувати можна лише особу, винну у вчиненні злочину. А такою вона визнається судом [1]. Дійсно, про який виховний характер може йти мова при використанні у кримінальному процесі підписки про невиїзд або затримання підозрюваного, а в господарському процесі - накладення арешту на майно або заборони вчиняти певні дії?! Здається, дослідники шукають виховний характер навіть там, де його не може бути.

Слід погодитися з В.Щербиною, що це примусові заходи, не пов'язані з відповідальністю, які мають чітке цільове призначення та є ефективним засобом правового впливу на суб'єктів права [2] превентивні заходи [3], заходи процесуального примусу [4].

Загальновідомо, що забезпечувальні заходи мають дві важливі ознаки: 1) вони є тимчасовими за своєю природою і не можуть замінити процесуальних форм захисту порушених прав; 2) обмежені предметом юридичного спору, про який йдеться.

Тривалість забезпечувального заходу не може перевищувати необхідного терміну захисту, про який заявляють клопотання сторони в провадженні у справі. В широкому розумінні до основних завдань (функцій) забезпечувальних заходів належать: забезпечення гарантії, що матеріальному об'єкту спору не буде завдано шкоди, поки очікується прийняття остаточного рішення з юридичного предмета та забезпечення можливості виконання рішення; регламентація поведінки сторін і відносин між ними на час проведення процедури розгляду спору, тобто застосування заходів, спрямованих на заборону вчинити певні дії [5].

Хоча ст. 43-3 ГПК вказує, що після подання заявником позовної заяви запобіжні заходи діють як заходи забезпечення позову, однак не можна ототожнювати ці інститути.

По-перше, запобіжні заходи застосовуються лише за заявою майбутнього позивача по справі, а забезпечувальні можуть бути застосовані за клопотанням як позивача, так і відповідача.

По-друге, до заяви про вжиття запобіжних заходів додаються документи, які підтверджують сплату державного мита у встановлених законом порядку і розмірі. Крім того, заявник повинен подати відповідну позовну заяву протягом 10 днів з дня винесення ухвали про вжиття запобіжних заходів. У разі неподання позову у цій термін запобіжні заходи скасовуються. У разі клопотання про забезпечувальні заходи такого не вимагається.

По-третє, запобіжні заходи включають не тільки накладення арешту на майно, бо такий захід є і серед забезпечувальних. Запобіжними заходами є також витребування доказів, огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав. Ці дії після додання позову не можуть діяти як заходи забезпечення позову, оскільки ст. 67 ГПК не містить таких видів забезпечення позову (серед них є заборона відповідачеві та іншим особам вчиняти певні дії, що стосуються предмета спору; зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку).

По-четверте, господарський суд при застосуванні запобіжних заходів може зобов'язати заявника забезпечити його вимогу заставою, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню цими заходами, яка вноситься на депозит господарського суду. Для застосування забезпечувальних заходів застава не потрібна.

По-п'яте, на ухвалу про вжиття запобіжних заходів особа, щодо якої вжито запобіжні заходи, може подати тому ж судді (суду) заяву про її скасування протягом 10 днів з дня отримання копії ухвали (ст. 43-7), а у разі відмови у задоволенні заяви може бути подано апеляційну скаргу. Ухвалу про забезпечення позову може бути оскаржено тільки в апеляційному порядку (ст. 67).

При цьому в процесі застосування цих заходів висвітлюються певні недоліки норм ГПК.

Наприклад, такий захід, як накладання арешту на майно або заборона відповідачеві вчиняти певні дії (наприклад, відчуження), використовуються в господарському процесі досить часто. При цьому за загальним правилом предмет, майно залишається у користуванні особи, яка може в процесі її використання навмисно або ненавмисно пошкодити річ, знизити її вартість у процесі використання. Здається, необхідно обов'язково встановлювати заборону на використання, а не тільки на відчуження спірного майна.

Деякі дослідники піднімають і таку проблему: застосування означених заходів можливо лише до спорів, що будуть розглянуті в цьому ж господарському суді. Однак, якщо ця ухвала має проміжковий характер перед розглядом справи, наприклад, третейським судом, то таке застосування законодавством не передбачене, що нагально вимагає коригування [5].

Звичайно, деякі питання, висвітлені в даній роботі, є дискусійними. Проте подальший аналіз порушених питань сприятиме вдосконаленню використання даних інститутів не тільки в господарському процесі, але і в інших галузях, оскільки всі позитивні нововведення, випробувані в одному процесі, за загальним правилом починають часто використовуватись і в інших процесах.

Література:

1. Демократические основы советского социалистического правосудия / Под ред. М. С. Срогович. - М., 1965. - С. 316.
2. Щербина В. Загальна характеристика запобіжних заходів у трудовому праві // Підприємництво, господарство і право. - 2004. - № 9, - С. 86.
3. Нормы советского права: Проблемы теории / М. И. Байтин, В. К. Бабаев В.М. Баранов и др. - Саратов, 1987. - С. 107.
4. Большой юридический словарь / Под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских.-М., 2001.-С. 329.
5. Притика Ю. Актуальні проблеми застосування забезпечувальних заходів у міжнародному комерційному арбітражі // Підприємництво, господарство і право. - 2004,- № 8,- С. 16-17.